

A magyar népmesék világa

Összeállította: Kiss Ágnes, a Hagyományok Házában végzett mesemondó
Az előadás az AMPE 2022. október 1-2.án tartott éves konferenciáján hangzott el.

A mese és a magyarok

„Nem hiszem, hogy egy nemzetben is volna annyi mese és szófiabeszéd a tündérországról, mint a magyarok között.

Erről beszélnek a leányok a fonóban és a kalákában. Ama lógózó és heverő inasok is, kik hivalkodásnak piattzára kiülnek, ezzel csapják a legyet a szájokról, költvén hivalkodó elméjekkel tündérkirályokat, tündérleányokat, sőt némelykor tündérparipákat is.”

VERESTŐI GYÖRGY (1698-1765), kalvinista püspök és híres barokk szónok, egy 1733-ban elmondott halotti búcsúszózatjának részlete

MILYEN MŰFAJ A MESE?

3 fő műfaj: epika, líra, dráma

Epikai (elbeszélő) műfajok:

- **eposz:** Szereplői általában emberfeletti tulajdonságokkal rendelkező hősök, akik a közösség számára fontosak, de akár kozmikus dimenziókat is elérhetnek.
- **ballada:** Tömör, kihagyásos fogalmazás jellemző rá. Mindig az emberi viszonyokból fakadó történeteket mesél el. Többnyire tragédia, de lehet komédia is.
- **monda:** A szóbeliségben terjedő, vélhetőleg történelmi eseményeken alapuló történetek. Szájról szájra menő hír, melynek nincsen teljes történelmi hitelessége, hacsak némi történelmi adatokkal nem támogatatik. (forrás: Czuczor-Fogarasi szótár) /pl. Csodaszarvas, Isten kardja, Hadak útja/
- **mítosz:** A világ teremtésére a különböző emberi közösségek különbözőképpen magyarázzák, vagyis különböző mítoszokat alkotnak. A mitikus elemek, azonban keveredhetnek.

- **mese:**

„Szorosb ért. képes alakban költött elbeszélés, mely által valamely erkölcsi mondatot vagy tant, vagy eszmét mintegy láthatólag érzékítve adunk elé, ...

Oly költött elbeszélés, melynek valószínűtlensége első hallásra kitérít, s melyet az elbeszélő nem szándékozik igaz gyanánt a hallgatóra tukmálni.” (forrás: Czuczor-Fogarasi szótár)

A magyar *mese* szó eredeti értelme 'rejtvény, rejtély' volt. A 19. század közepéig tartott az a folyamat, hogy végül is a 'mese' értelem váljon általánossá. A monda szóval is gyakran keveredett, mint pl. Erdélyi János, Népdalok és mondák 1846-1848 köteteiben.

A NÉPMESE ÉS A MŰMESE KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉG

népmese: Egy ember (de talán inkább közösség) kitalált egy történetet, és azt sok-sok emberöltő kicsiszolta. Változatokban él.

műmese: Egy ember talált ki valamit, ami lehet jó, ha az illető tehetséges, de hogy mennyire maradandó, azt az idő dönti el ebben az esetben is.

A NÉPMESEGÝŰJTÉS RŐL

Két fontos mesegyűjteményt emeljünk ki.

Charles Perrault (1628-1703) sok mesét gyűjtött és oktató célzattal akár át is írt 1695 és 1698 között. Híres kiadványa a *Les Contes de ma mère l'Oye* (1697), vagyis a „**Lúdanyó meséi**”, amelyben olyan mesék vannak, mint a Piroska és a farkas, Hamupipőke vagy a Csizmás kandúr.

Jacob (1785-1863) és Wilhelm (1786-1859) Grimm: *Kinder und Hausmärchen* 1812

A család Kasselba költözött és itt kezdett el a két testvér mesékkel foglalkozni. Gyűjtöttek a család francia nevelőnőjétől, de kocsmák, vendéglők közönségétől is. Jacob magyar tudósokkal is levelezett pl. Ipolyi Arnoldddal vagy Erdélyi Jánossal.

1812-ben jelent meg Berlinben az első mesekönyvük, a „*Gyermek és házi regék*” (*Kinder- und Hausmärchen*), aminek 1857-ig több módosított kiadását jelentették még meg,

A mesék állandóan finomodtak, ahogy a kiadványok időben haladtak előre. Itt kezdett a mese beköltözni a gyerekszobába (ld. polgárosodás: esti mese az ágyban).

Népmese gyűjteményük hatott Andersen munkásságára és Benedek Elek népmese-feldolgozásaira is.

Érdekességek:

A Biblia után a második legolvasottabb könyv a világon.

Az illusztrációkat a harmadik Grimm fivér, Ludwig készítette.

Gaál György (Pozsony, 1783 – Bécs, 1855) író, könyvtáros, mesekutató, műfordító

A folklór – a népköltészet – iránti érdeklődés kezdetben szorosan összekapcsolódott a magyar nyelv ügyével. A műveltség nyelve a német, illetve a francia volt az arisztokrácia esetében. A hivatal nyelve a latin volt.

Gyűjtőmozgalom

A XVIII-XIX. század fordulóján jelennek meg az első gyűjtésre való felhívások, bár igaz, hogy korábban is léteztek ilyen-olyan egyedi kiadványok.

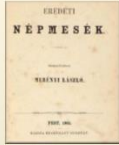
A nagy mérföldkő a magyar népmesei kiadványok között, az 1822-ben megjelent, Gaál György által szerkesztett *Märchen der Magyaren* (Bécs, 1822) című kötet. Gaál György a Bécsben állomásozó magyar katonák között gyűjtötte a meséket. A korszellemnek megfelelően, azért **németül adta ki** a könyvet, mert a cél a magyar népi kultúrának az elit műveltségbe való beemelése volt, és ahogy fentebb említettem az elit nyelve a német volt. A mesegyűjteményt később, 1857-60 között három kötetben Kazinczy Gábor és Toldy Ferencz magyarul is megjelenteti, de ez már Gaál György halála után történt.

Népmese gyűjtés – Magyarország 1850-es évek végétől

Felhívások a gyűjtésre

(1837-82)

Merényi László
Eredeti népmesék,
1862

Arany János bírálata:
„Mind ezzel a szorgalmas és – bátran hozzátehetjük – tehetséges gyűjtőt nem el akartuk kedvetlenül vállalatól. Csupán ki kelle jelölnünk az útát, melyen haladva nagyobb szolgálatot tesz irodalmunknak, mint az írói viselkedéstől hajtva, az által kívánna bravourt csinálni, hogy a népmeséket idegen cífrával ékesgeti, vagy **forccirozza** az előadási modort.”

Az 1830-as évektől egyre több jeles személyiség munkásságában jelentkezik a folklór felé fordulás. A 19. sz. második felében **Arany János** iránymutatása szerint folyt a népmese gyűjtés. Merényi László gyűjteményéről írt bírálatában kifejti, hogy a jó gyűjtő olyan legyen, mintha valamely vidék kiváló mesemondója gyanánt született volna. (Merényi László. (1837 – 1907) megyei hivatalnok, népmese gyűjtő)

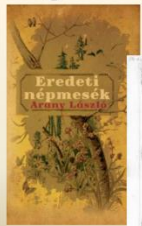
Népmese gyűjtés – Magyarország 1850-es évek végétől

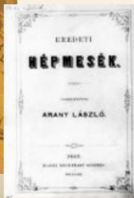
(1844-98)

Arany Erzsébet Julianna (1818-85) Arany Julianna (1841-65)

Arany László
Eredeti népmesék, 1862

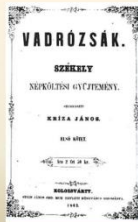

Arany László (1844 – 1898) magyar költő és népmese gyűjtő, Arany János fia
Az Arany László neve alatt kiadott mesegyűjtemény szerkesztésében sokat segített az édesanyja, Erzsébet Julianna és a nővére, Arany Juliska.
Ebből a mesekötetből a leggyakrabban felidézett mese a Fehérlófia.

Népmese gyűjtés – Magyarország 1850-es évek végétől

Kriza János (1811-75)
Vadrózsák,
1863

Kriza János (1811 – 1875) erdélyi néprajzkutató, költő, műfordító, unitárius püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja
Vadrózsák (1863) címen megjelent kötetével az erdélyi folklór első nagyjelentőségű művét hozta létre.

Népmese gyűjtés – Magyarország XIX. sz. vége, XX. sz. eleje

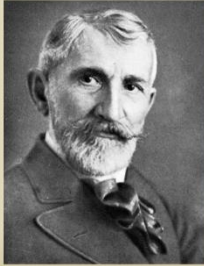
Kálmán Lajos (1852-1919)
Mesék és rokonneműek (Borbély Mihály meséi) 1914

Kálmán Lajos (1852 – 1919) magyar néprajzkutató, katolikus pap.
Hét kötetnyi népköltési gyűjteményében több mint másfél száz Szeged környéki mesét publikált, és kéziratos hagyatékából a közelmúltban is jelent meg egy sajtó alá rendezett kötet.
Az egyházaskéri Borbély Mihály meséit a „Mesék és rokonneműek” majd később a „Pingált szobák” című kötetekben adta közre. Ez lehet talán az

egyéniégkutató vagy más néven budapesti iskola előfutára.

A Magyar népmese napja

Benedek Elek 1859. szept. 30. – 1929.

1877 - 1881 budapesti egyetem bölcsész-kara Ballada- és népmese-gyűjtését megmutatja a Kisfaludy Társaságnak.

Magyar Népköltési Gyűjtemény harmadik részeként megjelenő *Székelvföldi Gyűjtés* című kötetben lát napvilágot 1882-ben.

2005. tavaszán a Magyar Olvasástársaság felhívása: szeptember 30. legyen a népmese napja!

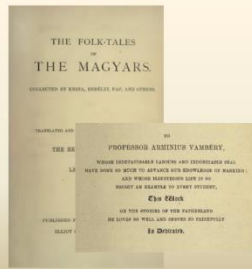
Benedek Elek

Átírta a meséket, sőt saját maga ki is talált néhányat. Az ő kiadványai a legnagyobb hatású népmese-gyűjtemények a magyar kultúrkörben, de nem ő az egyetlen, aki ilyen összeállításokat kiadott. Ld. még Illyés Gyula, Kolozsvári Grandpierre Emil, stb. Ezek a mesék, azonban mind egy-egy változatnak tekinthetők a többi között.

Magyar népmese angolul

1889

Folktales of the Magyars

Már a XIX. sz.-ban is voltak törekvések arra, hogy a magyar folklór kincseit nemzetközi szinten is megismertessék.

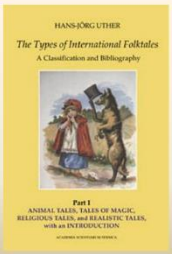
Ezen kötet szerkesztői között olyan nevek szerepelnek, mint Vámbéry Ármin, vagy Kriza János.

Rendszerezés - külföld

XX. – XXI. sz.

- finn: **Antti Aarne** 1910
- amerikai: **Stith Thompson** 1928
- német: Hans Jörg **Uther** 2004

} **ATU**

A XIX. Századtól kezdve többen próbálkoztak azzal, hogy a felgyűjtött meséket valamilyen szempontrendszer szerint osztályozzák.

ATU

(**régebbi jelölés szerint AaTh = Aarne-Thompson**)

Antti **Aarne** (1867-1925), finn - 1910

Stith **Thompson** (1885-1976), amerikai – 1928

Hans Jörg **Uther**, német, 2004

Rendszerezés – Magyarország

Magyar Népmesekatalógus (MNK)

 Henszlmann Imre (1813-88)	 Erdélyi János (1814-86)
 Arany László (1844-98)	 Katona Lajos (1862-1910)
 Berze Nagy János (1879-1946)	 Honti János (1910-45)

 Kovács Ágnes (1919-90)	 Benedek Katalin (1947-...)
--	--

Magyar Népmesekatalógus

Kb. 40 ezer mesét gyűjtöttek fel a magyar kultúrterületről, és ennek mintegy ¾-e még nem szerepel a katalógusban.

Kik foglalkoztak ezzel?

Henszlmann Imre (1813 – 1888) művészettörténész, építész, régész, kritikus, író, orvos, országgyűlési képviselő, egyetemi tanár, az MTA tagja.

Erdélyi János (1814 – 1868) ügyvéd, tanár, az MTA rendes tagja, a Kisfaludy Társaság titkára, költő

Arany László (1844-98) író

Katona Lajos (1862 – 1910) néprajzkutató, filológus, irodalomtörténész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

Berze Nagy János (1879 –1946) tanfelügyelő, néprajzkutató.

Honti János (1910 - 1945) folklorista, népmesekutató, irodalomtörténész.

Magyar Népmesekatalógus (MNK)

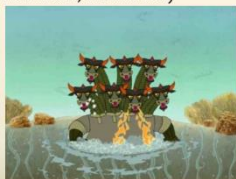
Kovács Ágnes (1919 – 1990) néprajzkutató.

Benedek Katalin (1947- ...) néprajzkutató

<https://nti.abtk.hu/images/adattar/mese/mnk1.pdf>

A népmesék ATU (AaTh) besorolása

- tündérmesék (varázsmesék, hősmesék)
- novellamesék
- állatmesék
- legendamesék
- trufák
- formulamesék
- hazugságmesék

A Te kedvenc meséd melyik csoportba tartozik?

Mesetípusok

- **tündérmesék** (varázsmesék, hősmesék) – varázslatos, mágikus elemet, természetfeletti erőt tartalmazó mesék,
- **novellamesék** (Lehet bennük királyfi és királykisasszony, de nincs benne természetfeletti erő.)
- **állatmesék**
- **legendamesék** (Eredetmesék, vagy mikor Krisztus Urunk és Szent Péter a “fődön” jártak...)
- **trufák** (rászedett ördög mesék, falucsúfolók...)
- **formulamesék** (pl. Kispipé és a kakas: “Széplyány adjál nekem koszorút, koszorút viszem fának, fa adj nekem zöldágot, zöldágot viszem kútnak, kút adj nekem vizet, vizet viszem kispipémnek, nehogy megfúljon a vadkörtétől...”)
- **hazugságmesék** (pl. Már hároméves voltam, mikor az anyám megszületett, a nagyapám kiküldött a kútra, hogy hozzak egy veder vizet, de kicsi voltam még, nem bírtam el a vedret, így aztán hoztam egy dézsával...)

referencia: Raffai Judit: A magyar népmese hagyománya, Budapest 2004

Két érdekes kutatási terület

Magyar ősvallás

Már a XVII. századból van olyan kiadvány, amely a magyarok ősi képzetével foglalkozik. Nem maradt fenn őseposzuk, illetve ősmítoszunk, ezért a kutatók többek között a népmesékből próbálták visszakövetkeztetni az ősi világképet.

Néhány név, akik ezzel foglalkoztak:

Henszlmann Imre (1813 – 1888) művészettörténész, építész, régész, kritikus, író, orvos, országgyűlési képviselő, egyetemi tanár, az MTA tagja.

Ipolyi Arnold (1823 – 1886) nagyváradi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, az MTA igazgató tagja, a Kisfaludy Társaság tagja, a törökszentmiklósi templom plébánosa (róla nevezték el a város könyvtárát). A magyar művészettörténet egyik úttörője.

Kandra Kabos (1843 – 1905) néprajzkutató, történész, római katolikus lelkész

Kálmány Lajos (1852 – 1919) magyar néprajzkutató, katolikus pap

Berze Nagy János (1879 – 1946) tanfelügyelő, néprajzkutató.

Hoppál Mihály (1942 –) Széchenyi-díjas etnológus, folklorista, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézet kutatója. Kutatási területei a samanizmus hagyományos és modern formái, etnopszichológia, mitológiai kutatás és a népi gyógyászat.

...és még sokan mások.

A keresztény világkép a magyar színhagyományban

Van, aki ezt nem tartja népmesének, mivel úgy gondolják, hogy a gyűjtésekben csak azért vannak benne, mert a gyűjtő kérte az adatközlőt, hogy mondjon még történetet, és akkor mondtak mindent, ami eszükbe jutott, de ezt egy fonóban, a saját környezetében nem kezdték volna el mondani.

Bosnyák Sándor: Magyar biblia (2001)

„A világ teremtése, az özönvíz, Jézus élete s a világ vége napjaink színhagyományában. A szerző az ötvenes évek végétől több kötetre való értékes folklórszöveget jegyzett le. A teremtéstől a jövődölésekig ívelő tematikájú gyűjtemény motivikusan gazdag, sokrétű, a szakma számára forrásértékű szövegeket tartalmaz. A kötet a szélesebb közönség számára is élvezetes, koherens, nem ritkán irodalmi értékkel is bíró hiedelemtörténetei a nyelvjárásnak megfelelő lejegyzésben olvashatók.”

Lammel Annamária - Nagy Ilona: Parasztbiblia (1985)

A szerzők az 1970-80-as években gyűjtötték és szerkesztették a történeteket.

„A különböző műfajú szövegek láncszerűen kapcsolódnak egymásba. Keretüket a Szent Biblia adja, a Genézistől János jelenéséig...”

<https://www.youtube.com/watch?v=D2MWjbZ-Whc>

Mai irányzatok

- tipológia
- morfológia
- kultúrrétegek

- pszichológia
meseterapeuta

Mai irányzatok

tipológia: típuskutatás a finn iskola nyomán (ld. ATU)

morfológia: Vlagyimir Jakovlevics Propp (1895-1970) orosz folklorista, aki az orosz népmesék alapvető szerkezeti elemeit vizsgálta.

kultúrrétegek: meselemek, epizódok kulturális rétegeinek vizsgálata

pszichológia: A mesék pszichológiai, olykor pszichoanalitikai vizsgálata (Sok szakmai kérdés merül fel ezzel a területtel kapcsolatban!)

Miért mesélünk?

„...semmi nem használhat jobban a szövegértésnek vagy az anyanyelvi logika fejlődésének, mint az, ha a gyerek sok mesét hallgat. Nem felolvassák neki, nem eljátszatják vele, hanem elmondják neki a mesét. Ha ezzel a módszerrel adjuk át, akkor megragad bennük. Miért is? Mert olyan technikái alakultak ki a történetmondásnak a mesékben, amelyek egészen egyszerűen beraktározzák az ember tudatába azt a történetet. Ha elolvassa, tízedannyi nem ragad meg az adott történetből, ezt kutatások bizonyítják.”

(Cikk: A mese a nevelés [láttosparipája](#), Új köznevelés, 2015, Különszám, Agócs Gergely)

Miért mesélünk?

Miért mesélünk?

- pszichológia
- *félelmek /szorongás oldása*
 - *megoldás a problémákra*
 - *közösségi viselkedés*

Pszichológia

- **félelmek/szorongás oldása:** A mesei borzalom, nem riasztó, hanem feloldó borzalom. Mindenki annyit vesz ki a meséből, amennyire neki szüksége van, illetve, amennyit elvisel. (Id. dr Sándor Ildikó, néprajzkutató, és dr Vekerdy Tamás, pszichológus véleménye)
- **megoldás a problémákra:** felkészítés az életre: pl. egy híres vadász történetén keresztül mondták el a gyerekeknek, hogy mit kell tenni, ha jön a medve
- **közösségi viselkedés:** általános emberi
„Az emberi faj organikusan kialakult szokásait rögzítik.” (Agócs Gergely)
„A népmese leköveti az ember etológiai tulajdonságait.” (Andrásfalvy Bertalan)

Miért mesélünk?

készségfejlesztés

- képalkotási képesség 🎨
- fogalmi tisztaság kialakítása
- emlékezőtehetség

Készségfejlesztés

- képalkotási készség:

Vekerdy Tamás: a mesehallgatás átszellemülés, belső képalkotás: olyankor feldolgozás zajlik, ha kívülről kapott képet nézünk, az „konyhakész”, nincs feldolgozás, inkább feszültséget generál, ami szorongást okoz. („Csak a hallott mese a mese, a nézett mese csak időtöltés!”)

- fogalmi tisztaság

1. szókincs fejlesztése
2. nyelvi gördülékenység: beszédesebb lesz, bátrabban mer megszólalni, jobban meg tudja fogalmazni a gondolatát
3. egyedi szóalkotás: Olyan szavak, amik nem léteztek előtte, nem is fognak többé, de abban a helyzetben mindenki érti, hogy mire gondol a beszélő. Pl. „Kigunyorkáztam” az esőkabátomat a táskámból.

- **emlékezőtehetség, memória:** Főleg a gyerekek, de a felnőttek is, a legkisebb részletekre is emlékeznek. Nem csoda, hiszen a képekre emlékeznek! Id. Memory hook: pl. ha a 2-es számra kell emlékezned, gondolj egy hattyúra!

Miért mesélünk?

erkölcsiség, gondolkodásmód

- „A mese a szegényember egyeteme.”
(Szócs Boldizsár, székelykevei mesemondó)

Erkölciség, gondolkodásmód

„A mese a szegényember egyeteme.”
(Szócs Boldizsár, székelykevei mesemondó)

- **világkép, erkölcsiség:** Azért fontos, hogy a gyerek kicsi korában magyar népmeséket halljon, és ne pl. japánt, vagy indiait, mert annak más a moralitása, a lelkesége, és az identitása.
- **gesztusrendszer:** szűkebb közösség gondolkodásmódja = identitás,
- **társadalmi, női-férfi szerepek:** nem merev, hanem tendenciaszerű, pl. 12 varjúban a leány megy el megkeresni a fivéreit, de az Erős Paliban a fiú keresi meg a leánytestvéreit. Bizonyos dolgok átjárhatóak, de bizonyos viselkedésformák nem. Pl. egy lány soha nem vív, egy fiú soha nem fon, nem kell 10 esztendeig hallgatnia, nem végez monoton munkát. Más próbákat kell kiállniuk.

Hogyan válasszunk mesét?

1. érmesék a kicsiknek

Ennek érdekes módon nem volt hagyománya a folklórban, helyette „modulált párbeszédetek” voltak. Pl. az anya beszélt a gyerekekhez, hogy „Majd milyen ügyes leszel, ha nagy leszel, és ezt, meg ezt fogod csinálni!”

2. óvodásoknak, kisiskolásoknak: állatmesék, hazugságmesék, falucsúfolók a nagyobbacsokknak (bolondfalu), láncmesék, csalimesék

- a. pl. Szegény ember és a róka: A gyerekek kergetik el a rókát, mert ugatnak, vagy azt kiabálják, hogy „Farkast akarunk enni!”, amitől a farkas megijed.
- b. Rövidebb mesékkel kezdeni! – a figyelem lekötése, a hang után való értelmezés, vicces mese a maga szintjén!
- c. Hozzászokás: a hallás utáni képalkotás beinduljon! – Ha már maguk kérik a meséket, akkor már érettek rá! Ki is javítják a mesemondót!

3. nagyobbacsokknak: A hosszú tündérmeséket esetleg több részletben érdemes elmondani, vagy egyes elemeit kiemelni, és úgy lerövidíteni.

legendamesék: Talán inkább nagyobbacsokknak valók, de az eredetmeséket lehet kicsiknek is (Pl. hogy lett a keresztes pók?)

Mesekönyv illusztrációja: kicsiknél még jó lehet, de a nagyok többnyire nem is igénylik. Ha valaki mégis alkalmazza, akkor az legyen „szép”! Ne feledjük, hogy a belső képalkotás a fontos! Az eszközök jó, ha ennek vannak alárendelve.

A fenti lista csak javaslat, és nem szükséges túlságosan ragaszkodni hozzá. A mesének megvan az a tulajdonsága, hogy mindenki azt veheti ki belőle, ami számára érdekes, és az ő fejlettségi szintjének megfelelő!

„Fejből olvasod a mesét?”

„Fejből olvasod a mesét?”

Élőszavas mesemondás vs mesefelolvasás

<p>mesemondó</p> <p>„A népmesék megfogalmazója és előadója, tehát anyaggyűjtő, költő és előadóművész egy személyben, aki egy kisebb közösségnek művészi formában a külvilág eseményeit és az emberi élet törvényszerűségeit tolmácsolja.” (Magyar néprajzi lexikon)</p>	<p>felolvasó</p> <p>szó szerint olvas, nem tesz hozzá, nem vesz el, nem kommentál, saját gondolatot nem ad hozzá</p>
<ul style="list-style-type: none">- felnőtt szórakozás is- intim (gyerek – szülő, óvodában elalvás előtt)- társas alkalmak (régén és most is)- hozzászólások, kommentárok, korrigálások	<ul style="list-style-type: none">- gyerekeknek a hálószobában- intim (gyerek – szülő, óvodában elalvás előtt)- esetleg egy kis magyarázat

A mesemondó készségei

„Fejből olvasod a mesét?”

A MESEMONDÓ KÉSZSÉGEI

- „Fejből olvassa a mesét!”
- figyelem fenntartása
- szép mesei szóhasználat (képek festése szavakkal!)
- interaktív

Nem szükséges a vasfegyelem!

- Ne gügyögjünk!
- Ne „énekelve” beszéljünk! A hangsúlyokkal a drámai helyzeteket érzékeltessük csak.
- Nem szükséges a tanulságot megfogalmazni. A gondolkodást bízuk a mesehallgatóra, különben a magyar mesehallgató számára „szájbarágós” lesz a mese!
- Interaktív: reagál a közbeszólásokra, kérdez a hallgatóságtól.

Mesehallgatóvá érne kell!

Milyen készségek?

- *figyelem*
- *belső képalkotás*
- *interaktív*

Nem szükséges a vasfegyelem!

Mesehallgatóvá érne kell!

Milyen készségek?

figyelem: Hosszan tudjon figyelni! Ezt nem fegyelmezássel, hanem a képalkotás elindításával érdekes elérni. Manapság gyakori a koncentrációs készség hiánya. (Ne feledjük! Kérni! Dicsérni! Kérni! Dicsérni!...)

belső képalkotás: A sajátja legyen, ne a kívülről ráerőltetett forma és szín! Ld. Vekerdy Tamás

interaktív: Szóljon közbe, de olyat mondjon, ami a mesét előre viszi! Kijavíthatja a részleteket nyugodtan.

Nem szükséges a vasfegyelem! Attól még a füle a mesében van, mert a párnán hever, vagy a szőnyegrojtót bámulja. (A gyerekek sokszor a mesemondó ölébe ülnek, vagy az ölébe hajtják a fejüket, közelebb húzódnak. Ez a mese egyik varázsa.)

A mese, változatokban él...

Térben és időben

Milyen a magyar népmese?

Milyen a magyar népmese?

„A népmesék, a tündérmesék legalábbis az európai kultúrkörben nagyjából egységes tulajdonságokkal rendelkeznek...

... a méltatlanul ritkán idézett Honti János már 1937-ben megjelent könyvében így fogalmazott:

„Természetes, hogy a gyakorlott szemlélő ugyanannak a típusnak magyar változatát nem fogja összetéveszteni az izlandival. Vannak apró különbségek, amelyek jellemzők arra a népre, amelynek körében hallható az egyes mese.”

Bárdos József: A magyar népmesék dramatisztizálásáról c. cikke
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-magyar-nepmesek-dramatisztizalasarol>

A magyar népmese szerkezete

Mesekezdő formula

Kezdeti nehézség: károkozás, hiány

Bonyodalom

Megoldás

Mesezáró formula

Milyen a magyar népmese?

Szerkezet

- mesekezdő és -záró formula
- mindig jó a vége
- logikus, következetes, áttekinthető szerkezet
- 3-as ismétlés és gradáció
- minden szálát elvarr

Tartalom

- a mi faunánk és flóránk
- nem szájbarágós
- magyar erkölcsiség

Előadásmód

- képek festése szavakkal
- űlve mesélünk
- viszonylag kevés gesztussal (nem harsány)
- kiszól a közönségnek
- a közönség is beleszólhat
- aktualizál
- sok hasonlat
- nem használunk eszközöket
- párbeszéd
- figura etymologica
- állandósult szókapcsolatok

Szerkezet

- mesekezdő és mesezáró formula
- mindig jó a vége!
- logikus szerkezet
 - 3-as ismétlés: 7-9-12 fejű sárkány (ez nem csak a magyar mesére jellemző!)
 - minden szálát elvarr: nem marad felesleges szereplő, vagy tárgy, mindnek lesz funkciója

Tartalom

- A mi faunánk és flóránk: pl. tölgyfa és nem pálmafa, nyúl és nem teknősbéka, farkas és nem tigris
- nem szájbarágós: ld. Aesopus és La Fontaine állatmeséi végén van tanulság, a magyar népmese végén nincs.
- magyar erkölcsiség

Előadásmód

- képek festése szavakkal: a szavak képfestő ereje, és az árnylatokat kifejező képessége = a magyar nyelv gazdagsága
- viszonylag kevés gesztus: esetleg a mesei teret mutatja, nem ugrabugrál fel-alá, nem gesztikulálja túl
- interaktív: kiszól a közönségnek, és a közönség is beleszólhat
- aktualizálás: pl. fényes gúnya volt rajta, nem úgy volt ám öltözve, mint én most,
- sok hasonlat: „olyan szomorú volt, mint a háromnapos eső”
- nem használunk eszközöket: nincs báb, nincs rajz, nincs beöltözés
- párbeszéd: a szereplők között, ahol csak lehet párbeszédet használ, nem csak leírja a helyzetet, pl. „A sárkány azt mondta a legénynek, hogy vívjanak meg, és a legény azt válaszolta, hogy rendben.” Helyett „No, tudom, hogy te vagy Király Kis Miklós, mert mán mikor akkora vótál az anyád hasában, mint egy köleskása ezredrésze, én mán akkor tudtam, hogy meg kell vinnünk egymással....”
- figura etymologica: világnak világa, virágnak virága, ment mendegélt
- állandósult szókapcsolatok: „Jó tett helyébe, jót várj!”, „Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál.”

MeséljeteK sokat!